

Тетяна СИВОКОЗОВА

Національна академія наук України

Граматичні засоби вираження статичної дистантної локалізації у писемних пам'ятках східнополіського говору XVII–XVIII ст.

Сучасна мовознавча наука усе частіше апелює до історії мови, яка дозволяє пояснити важливі аспекти функціонування різних лінгвістичних одиниць, простежити основні закономірності розвитку та організації фонетичної, лексичної, граматичної підсистем мови. Із опертям на історію мови реалізуються й дослідження такого граматичного класу одиниць, як прийменники. Ці одиниці в сучасній лінгвістиці все частіше стають об'єктом пильної уваги провідних науковців, однак усе це не забезпечує однозначності у вирішенні проблеми принципів формування прономінально-субстантивних комплексів, які, утворюючи граматичні єдності, можуть заміщувати у структурі речення обов'язкові або факультативні синтаксичні позиції. Як відомо, серед таких позицій окремо прийнято виділяти локативні, що в теорії семантичного синтаксису вважаються обов'язковими, спроектованими валентністю предиката.

В українській лінгвістиці дослідження окремих аспектів категорії локативності й локативної семантики відображено в наукових працях А. Загнітка, І. Вихованця, З. Іваненко, В. Коломийцевої, М. Мірченка, О. Межова, Є. Тимченка та інших учених. Способи та засоби вираження просторової семантики в діалектному мовленні стали об'єктом наукових зацікавлень І. Білик, С. Галаур, М. Железняка, Т. Сердюкової, проте переважна більшість наукових розвідок лінгвістів, на жаль, стосуються проблем синхронного опису категорії локативності. Серед лінгвістичних праць, присвячених опису цієї категорії в діахронії, найвідомішими є дослідження С. Бевзенка, В. Добоша, І. Слинька.

Мета статті – проаналізувати структурно-семантичні особливості компонентної організації прийменниково-іменникових конструкцій, що виражають

дистантну статичну локалізацію за ознакою близькості щодо просторового орієнтира в діалектному мовленні східнополіського говору та літературно-письменній практиці відповідного регіону XVII–XVIII ст.

Пам'ятки з території Східного Полісся репрезентують не лише особливості діалектного мовлення XVII–XVIII ст., а й розвитку староукраїнської літературної мови, що формувалася на основі взаємодії книжних і народнорозмовних традицій. Писемні джерела цього часу й ареалу представлені універсалами, офіційними листами, наказами гетьманів (Д. Многогрішного (1669–1672), І. Мазепи (1687–1704), П. Полуботка (1722–1723)), полковників і козацької старшини, Генеральної військової канцелярії, Генерального військового суду, *Договорами і постановами прав і вольностей військових...*, підписаних між П. Орликом і запорозькою старшиною 1710 року, або Конституцією Пилипа Орлика, актовими книгами сотенних канцелярій і міських ратуш Лівобережної України, а також *Черниговської льтописью по новому списку*, що має умовну назву Чернігівський літопис.

Для вираження дистантного розташування об'єкта на близькій відстані від просторового орієнтира в текстах аналізованих пам'яток XVII–XVIII ст. найчастіше використовуються конструкції з первинним прийменником у та вторинними прийменниками *коло (около), подле (подли), ведле, возле (возли), близко (близ(ь)), поблизу* та іменниками в родовому відмінку. Конструкції з прийменниками *у, коло (около), подле (подли), ведле, возле* визначають загальну (недиференційовану) близьку локалізацію без градації віддалення від просторового орієнтира.

У сучасній українській літературній мові первинні прийменники у та в є фонетичними варіантами одного прийменника. Проте, як засвідчують лінгвістичні праці відомих дослідників історії української мови, *въ* та у довгий час функціонували як два окремі, самостійні прийменники¹. Фонетичні зміни та вокалізація приголосного *в* (перехід в *ў*) на початку фрази, між приголосними та після голосного перед приголосним спричинили процес поступового формального збігу в українській мові давніх прийменників *въ* та *у*², проте цей процес ще повністю не завершився. Так, у пам'ятках лівобережнополіського говору XVII–XVIII ст. прийменниково-іменникова конструкція із прийменником у та іменниками в родовому відмінку вживається з апудесивним значенням, тобто визначає просторову близькість предметів чи вказує на предмет, біля

¹ О. Волох, *Прийменник [в:]* М. Жовтобрюх, О. Волох, С. Самійленко, І. Слин'ко, *Історична граматики української мови*, Київ 1980, с. 241–249; В. Добош, *Синтаксис українських південнокарпатських говорів (прийменникові конструкції)*, Ужгород 1972; А. Колодязний, *Прийменник: матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови*, Харків 1960; В. Німчук, *Синтаксичні функції прийменників [в:] Історія української мови: синтаксис*, А. Грищенко (відпов. ред.), В. Німчук, В. Русанівський, Г. Щербатюк, Київ 1983, с. 131–231; І. Слин'ко, *Дослідження з історичного синтаксису української мови за пам'ятками XIV–XVIII ст.: (місцево-просторові звороти)*, Львів 1968.

² В. Німчук, *op. cit.*, с. 139.

якого відбувається дія³: *продал нив двѣ своих власных, одна за Воробьевкою у островѣ, другая у Грицькова футора Лихоносого, звороты на Логвинову той нивки (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1638 р.); и у Днѣпра на Низу зостаючого (Пакти і конституції Української козацької держави, 1710 р.)*. Хоча в текстах пам'яток аналізованого періоду прийменниково-іменникова конструкція з прийменником у та іменниками в родовому відмінку вживається рідко, проте ця архаїчна конструкція функціонує і в сучасному говорі. За свідченнями М. Железняка, кількість субстантивів, що входять її до складу, вкрай обмежена: у *маста паверните, у плетна рас'те, у |самайі |рієчки жи|ву*⁴.

Зауважимо, що під впливом прийменника *въ* прийменник у набув здатності сполучатися з іменниками у знахідному та місцевому відмінках⁵. Так, в аналізованих пам'ятках прийменники *въ* (*в, во*) та *у* з іменниками у знахідному відмінку визначають динамічні просторові відношення, тобто вказують на місце, куди спрямована дія або рух⁶: *и пришедши Хмелницкий съ той дороги въ Чигиринѣ, захороваль (Черниговская лѣтопись по новому списку, 1665 р.); приехавши въ господу тот збойца Иван Кученко купил казан горелчаний (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1669 р.); пофиялься гдес у чужжостранные мѣсца безвѣстно (Актовая книга Стародубского городского уряда, 1693 р.); а з іменниками в місцевому відмінку – на місце перебування предмета, тобто виражають статичні просторові відношення: *двор свой власний, нѣкому нѣ в чом непенный и незаведенный, над берегомъ в Стародубовѣ (Актовая книга Стародубского городского уряда, 1693 р.); знаишли у гуннѣ Іллѣ Ковтуненка, жителя тамошнего, лице певное<, > то есть<, > плахту<, > и секиру, под криломъ въ стузѣ, у ячмень (Ділова народно-розмовна мова XVIII ст., 1708 р.); будучому ему в городѣ Конополь на торгу ради его покупокъ (Ділова народно-розмовна мова XVIII ст., 1722 р.)*.*

Прийменник *коло* прийнято вважати новим, оскільки він сформувався на ґрунті староукраїнської мови з давнього прийменника *около* внаслідок фонетичної редукації⁷, а вживання нового прийменника посилилося з XVII ст.⁸ У досліджуваних пам'ятках аналізованого періоду виявляємо активніше використання прийменника *около*. У пам'ятках східнополіського говору XVII–XVIII ст., а також і в сучасному говорі, прийменниково-іменникова конструкція з прийменниками *коло, около* та іменниками в родовому відмінку вживається на

³ А. Колдяжний, *op. cit.*, с. 45.

⁴ Н. Железняк, *Предложные конструкции в украинских восточнопелесских говорах*: автореф. дис. ... канд. филол. наук, Киев 1989, с. 5.

⁵ І. Слинько, *op. cit.*, с. 65.

⁶ В. Німчук, *op. cit.*, с. 139.

⁷ Л. Гумецька, *Вторинні прийменники і їх синтаксичні функції в українських грамотах XIV–XV ст.* [в:] „Дослідження і матеріали з української мови”, т. IV, 1961, с. 49; В. Німчук, *op. cit.*, с. 167; І. Слинько, *op. cit.*, с. 71.

⁸ І. Слинько, *op. cit.*, с. 70.

позначення двох аспектів дистантної статичної локалізації: за ознакою близькості щодо просторового орієнтира та розташування навколо нього. Загальна семантика просторової близькості розвинулася із первісної семантики прийменника *около* – розташування навколо просторового орієнтира⁹: *се есть Красная Русь: около Льова, Премышля, Галича, Люблина* (Універсали Івана Мазепи, 1685 р.); *около строенья на пристойномъ мѣстцу города сполне з великоросийскими ратми пращи приложити* (Універсали Івана Мазепи, 1688 р.); *орда вешталася около войска* (Черниговская лѣтопись по новому списку, 1688 р.); *козаки съпали валь около монастыра печерского* (Черниговская лѣтопись по новому списку, 1706 р.).

За нашими спостереженнями, для позначення загальної просторової близькості щодо орієнтира до складу прийменниково-іменникової конструкції з прийменниками *коло*, *около* входять такі іменники: назви споруд або їхніх частин: *от дороги <,> лежачой з Зайцовъ и з Богородовки, около діогтарнѣ, на Пліоровский шляхъ* (Універсали Івана Мазепи, 1699 р.); власне гідроніми та гідроніми-апелятиви: *Сергѣй Москаль продалъ свою ниву около Пупкова озера* (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1639 р.); *в кгрунтах их монастырскихъ, около реки Сули будучіе* (Універсали Івана Мазепи, 1689 р.); *около озѣръ swoichъ в березняковскихъ грунтах* (Універсали Павла Полуботка, 1719 р.); апелятиви на позначення просторових понять: *почавши отъ рѣчки Бистрицѣяромъ Выхолками, около яровъ лѣсныхъ <...> идетъ граница <...> около лѣса и около яру ясеневого ажь до Сутисокъ* (Універсали Павла Полуботка, 1672 р.); *пана Василія Игнатовича, рожоного нашего, около мѣсца святаго* (Універсали Павла Полуботка, 1669–1672 рр.); *абы в кгрунтах межигорскихъ, около тых озер и стѣнокосов будучых, найменьшая от ных не дѣялася шкода* (Універсали Павла Полуботка, 1702 р.); ойконіми: *ижь отчину свою власную, нѣкому нѣ в чомъ непенную и незаведенную, межы Зараманомъ и Осмолою, рѣчками, стоячую, такъже и по полю коло Остроглядова в килка мѣстцахъ будучую* (Актовая книга Стародубского городового уряда, 1693 р.). Значення просторової близькості подекуди може уточнюватися іншою прийменниково-іменниковою конструкцією, наприклад: *в ложах и хащникахъ волныхъ, около реки Белоуса, поблизу тоей гребль найдуючихся* (Універсали Івана Мазепи, 1703 р.).

У сучасному лівобережнополіському говорі конструкція з прийменником *коло* та іменниками в родовому відмінку належить до найактивніших засобів позначення дистантної просторової близькості: *розгом^онілис^ь 'коло кол^одиз^я; кала двирей^а набачила^а*¹⁰.

⁹ О. Мельничук, *Історичний розвиток функцій і складу прийменників в українській мові* [в:] „Слов'янське мовознавство”, т. III, 1961, с. 147; В. Німчук, *Формування й розвиток прийменникової системи української мови* [в:] *Історія української мови: морфологія*, В. Німчук (відпов. ред.), А. Грищенко, М. Жовтобрюх, В. Русанівський, І. Чепіга, Київ 1978, с. 437.

¹⁰ Н. Железняк, *op. cit.*, с. 5.

Давній прийменник *подлѣ* (*подли, подъли, podle*), утворений із прийменника *по* та форми давального відмінка однини іменника **dьlja*¹¹. У давніх пам'ятках цей прийменник вживався для вираження безпосередньої близькості об'єктів, що рухаються, або для вказівки на розташування вздовж видовженого об'єкта¹². У східнополіському говорі XVII–XVIII ст. нами виявлено два фонетичні варіанти – *подле* та *подли*, які вживаються паралельно з прийменником польського походження *ведле* (*wedle*) у конструкціях з іменниками в родовому відмінку на позначення близького дистантного розташування об'єкта щодо просторового орієнтира. Паралельне вживання цих прийменників, інколи навіть в одному реченні (*межею podle Микитиној Серченковой нивы и монастырской, ведле которыхъ у концѣ постановленъ и копецъ* (Універсали Івана Мазепи, 1688 р.)), зафіксовано у пам'ятках офіційно-ділового стилю, зокрема, в універсалах, актових книгах, офіційних листах тощо, які характеризуються великою кількістю притаманних офіційно-діловому стилю мовних формул і спеціалізованих лексем, часто іншомовного походження, що пояснюється прагненням писарів дотримуватися усталених жанрових канонів та орієнтацією на європейські норми документообігу.

Зазвичай прийменники *подле* (*подли*), *ведле* сполучаються із назвами просторових об'єктів: *продал огород свой власный, никому ни в чомъ не пенный и незаведеный, лежащий podle огорода Хомина* (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1637 р.); *углядѣвши на речце Рудци, вишей млина Лаптева, ведле болота, с поля идучого, мѣстце слушное ку занятю гребли и збудованю млина* (Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича, 1676 р.); *найшли шапку заживанную баранковую, фалендишовую, на улицѣ, а не подли двора оповедаючого* (Актовая книга Стародубского городского уряда, 1693 р.); ойконімами та апелятивами на їх позначення: *з огородомъ и з нивою одною, которая лежит podle футора кгородского* (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1637 р.); *мельнъ маючи себѣ в сотнѣ Почеповской, стоячий на рече Навуси, ведле села Довбежа* (Універсали Івана Мазепи, 1677 р.); *сгножатъ пустовскую, прозваемую Тулоповщину, в сотнѣ Любецкой, ведле Шумановъ лежащую* (Універсали Івана Мазепи, 1700 р.); гідронімами у поєднанні з відповідними апелятивами: *селище podle рѣчки Пса* (Універсали Івана Мазепи, 1678 р.); назвами споруд або їх частин: *дворъ, стоячий в городѣ, под самимъ парканомъ, ведле брами, прозваемой Немецкой* (Актовая книга Стародубского городского уряда, 1693 р.).

В аналізованих текстах ці прийменники можуть поєднуватися також із назвами осіб, при цьому спостерігаємо метонімічне заміщення назв маєстностей назвами осіб, що ними володіють. У досліджуваному говорі таке поєднання зафіксовано в „*Актах Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1612–1699 гг.*”: *продал*

¹¹ Л. Гумецька, *op. cit.*, с. 48.

¹² О. Мельничук, *op. cit.*, с. 132.

*отчизну, половину в дому и в полю, за суму копъ осмъ личбы литовское, свою власную и ни в чомъ никому не пенную, лежащую **подле Федка и Андрея Демченка** (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1637 р.); комору, лежащую **подле Сапоновои** (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1637 р.); продал огород свой власный, никому ни в чом не пенный и не заведений лежащий **подле Супруна Медведенка и подле Яска Пасченка** (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1637 р.).*

Зауважимо, що вживання конструкції з прийменником *біля* не характерне для пам'яток східнополіського говору XVII–XVIII ст., на відміну від інших говорів цього часу. На думку вчених, цей новий прийменник утворився на українському мовному ґрунті з давнього *подль*: *подль* – *підля* – *піля* – *біля*¹³. Проте навіть у сучасному лівобережнополіському говорі прийменник *біля* функціонує вкрай рідко, а випадки його вживання зумовлені впливом літературної мови. Лише у частині говірок, зокрема в говірках Ічнянського, Бахмацького, Прилуцького районів Чернігівської області та Кролевецького району Сумської області, з іменниками в родовому відмінку часто сполучується прийменник *пил'а* (*піль'а*), що є залишком давнього прийменника *подле*: *пил'а* *л'іски ота'ка ло'зинка росте*; *піль'а* *нас сто'йа'ї*¹⁴.

В аналізованих текстах для характеристики дистантної локалізації поблизу просторового орієнтира зафіксовано також конструкцію з прийменником *возле* та іменниками в родовому відмінку. На думку В. Німчука, прийменник *возле* (*возле*) є результатом контамінації первинного прийменника *въз(ъ)*, що вживався для вказівки на предмет, біля якого або вздовж якого відбувається дія чи рух або перебуває об'єкт у певному стані, та вже згадуваного прийменника *подль*¹⁵. За нашими спостереженнями, у досліджуваних пам'ятках східнополіського говору прийменник *возле* та його фонетичний варіант *возли* з іменниками в родовому відмінку вживається з відтінком безпосередньої близькості об'єкта щодо просторового орієнтира, що має видовжену форму¹⁶, та переважно у пам'ятках офіційно-ділового стилю: *мельницю, на речце Смолянци, возли Шевікових угоддей стоячую* (Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича, 1669 р.); *сеножатє [возле] того своего ставу* (Універсали Івана Мазепи, 1703 р.); *сеножатє [возле] того своего ставу* (Універсали Івана Мазепи, 1703 р.). Конструкція з прийменником *возле* та іменниками в родовому відмінку є одним із архаїчних елементів сучасного говору: *возлі ка'лодиз'а пас'тойіла*; *возлі'е лієсу, го'ри, хати*; *возлі к'лубу*¹⁷.

¹³ В. Німчук, *Формування й розвиток прийменникової системи української мови*, *ор. cit.*, с. 433; І. Слин'ко, *ор. cit.*, с. 69; Е. Тимченко, *Функції генитива вь южнорусской языковой области*, Варшава 1913, с. 215.

¹⁴ Н. Железняк, *ор. cit.*, с. 7.

¹⁵ В. Німчук, *Синтаксичні функції прийменників*, *ор. cit.*, с. 169.

¹⁶ О. Мельничук, *ор. cit.*, с. 132.

¹⁷ Н. Железняк, *ор. cit.*, 6.

У сучасних діалектах прийменник *возль* функціонує також у модифікованому вигляді: у формі *візля*, *віля* в окремих південно-західних та у формі *ле* і його фонетичних варіантах у північних говорах¹⁸, зокрема і в сучасному східнополіському говорі: *л'а ка'н'ушні пас'тавиу*; *л'а ді'тей бу'ла*¹⁹; *л'а 'нашаї* | *школи је д'ел'анка*; *це'бер л'а ка'лодца*; | *д'ет'і л'а ја'го зас'нул'і*; *ка'шара л'е ку'н'ушн'і*; *л'е капе'рації*, *л'е па'жарнаї*²⁰.

У пам'ятках лівобережнополіського говору XVII–XVIII ст. зафіксовано локативні конструкції, що виражають відтінок просторової віддаленості об'єктів „з метою підкреслення їх відносної близькості”²¹. До їх складу входять давній прийменник *близ(ь)*, новий похідний *близко*, новий прийменник прислівникового походження *поблизу* та іменники в родовому відмінку на позначення будівель, споруд: *зо всѣмъ, такъ комора из стѣнъцами, стоячий близко ратуши* (Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда, 1676 р.); *з дворцем близко млына на самомъ краю от мѣстечка при рѣцѣ Росі лежащимъ* (Універсали Івана Мазепи, 1701 р.); *в лозах и хащникахъ волныхъ, около реки Белоуса, поблизу той гребль найдуючихся* (Універсали Івана Мазепи, 1703 р.); *На четвертий дворъ от Бутенка куплений, на пятый в ринку мѣскомъ стоючий, на шестий близко миской брами, куплений у Сака и Близнючки* (Універсали Івана Мазепи, 1707 р.); ойконіми та гідроніми з відповідними апелятивами: *близко Переясловля, на мѣстцу прозиваемомъ Чирикомъ, онъ усипаль греблю* (Універсали Івана Мазепи, 1696–1700 рр.); *близко города Черньгова село Бобровица з Яцевомъ, з фолварками и займищами, и стѣножатми чотирма* (Універсали Івана Мазепи, 1706 р.); *селище, зовемое Шмотово, на врочищахъ Довбежахъ найдуючоесе, близко рѣчки Вуслѣ и Жоравки* (Універсали Павла Полуботка, 1710 р.); *Мельница одна близъ села Боровичъ* (Універсали Павла Полуботка, 1725 р.); апелятиви на позначення місцевості, території: *Петро Рославецъ близко старого пограничя Московского млынъ кошитомъ своимъ на реци Рогу постоилъ* (Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича, 1670 р.); *поблизу кгрунтовъ своихъ, в уездѣ Козелецкомъ под селомъ Крехаевомъ лежащихъ* (Універсали Івана Мазепи, 1708 р.).

Отже, аналіз писемних пам'яток, що репрезентують особливості літературно-писемної практики й діалектні явища східнополіського говору XVII–XVIII ст., засвідчує вживання синонімічних прийменникових конструкцій, зокрема й архаїчних. Так, загальне значення статичної близької локалізації безвідносно сторони просторового орієнтира найповніше представлене конструкціями з дистантними прийменниками *у*, *коло*, *около*, *подле* (*подли*), *ведле*,

¹⁸ В. Німчук, *Синтаксичні функції прийменників*, *op. cit.*, с. 170; *Idem*, *Формування й розвиток прийменникової системи української мови*, *op. cit.*, с. 427, 433.

¹⁹ Н. Железняк, *op. cit.*, 6–7.

²⁰ С. Бевзенко, *Українська діалектологія*, Київ 1980, с. 159.

²¹ О. Мельничук, *op. cit.*, с. 132.

возле (*возли*), *близ(ь)*, *близко*, *поблизу* й іменниками в родовому відмінку. Для лівобережнополіського говору не характерне використання з генітивом прийменника *біля*, що розвинувся з давнього *подль* (*подли*), який часто застосовується в досліджуваних пам'ятках XVII–XVIII ст. та вживається паралельно з прийменником польського походження *ведле*. Конструкції з прийменниками *подле* (*подли*), *ведле*, *возле* зафіксовано лише у пам'ятках офіційно-ділового стилю, натомість конструкції з прийменниками *коло*, *около* та іменниками в родовому відмінку є найактивнішим засобом вираження дистантної просторової близькості щодо орієнтира. Вживання конструкції з давнім прийменником у та генітивом на позначення просторової близькості предметів чи вказівки на предмет, біля якого відбувається дія, є однією з архаїчних рис східнополіського говору і свідчить про незавершеність процесу злиття давніх *въ* та *у* в один прийменник. Для характеристики незначної віддаленості від просторового орієнтира вживаються давній прийменник *близ(ь)*, новий похідний *близко* або новий прийменник прислівникового походження *поблизу* та іменники в родовому відмінку.

ДЖЕРЕЛА

- Акты Бориспольскаго мѣйскаго уряда*, 1612–1699 гг., предисл. А. Стороженка, Київ, 1892.
- Актовая книга Стародубского городского уряда 1693 года*, под ред. В. Модзалевского, Черниговь, 1914.
- Ділова народно-розмовна мова XVIII ст. (матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України)*, підг. до вид. В. Передрієнко, Київ, 1976.
- „*Пакти і конституції*” *Української козацької держави (до 300-річчя укладення)*, відп. ред. В. Смолій; упоряд. М. Трофимук, Т. Чухліб, Львів, 2011 (факсиміле).
- Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687): матеріали до українського дипломатарію*, упоряд. І. Бутич, В. Ринсевич, І. Тесленко, Київ–Львів, 2004.
- Універсали Івана Мазепи (1687–1709). Універсали українських гетьманів: матеріали до українського дипломатарію*, упоряд. І. Бутич, В. Ринсевич, ч. II, Київ–Львів, 2006.
- Універсали Павла Полуботка (1722–1723). Універсали українських гетьманів: матеріали до українського дипломатарію*, упоряд. В. Ринсевич, Київ, 2008.
- Черниговская лѣтопись по новому списку (1587–1725)*, предисл. А. Лазаревського [в:] *Материалы по истории, литературе и этнографии Южной России*, Київ 1890, с. 70–110.

ЛІТЕРАТУРА

- Бевзенко С., *Українська діалектологія*, Київ 1980.
- Волох О., *Прийменник* [в:] Жовтобрюх М., Волох О., Самійленко С., Слинько І., *Історична граматики української мови*, Київ 1980, с. 241–249.

- Гумецька Л., *Вторинні прийменники і їх синтаксичні функції в українських граматах XIV–XV ст.* [в:] „Дослідження і матеріали з української мови”, т. IV, 1961, с. 42–52.
- Добош В., *Синтаксис українських південнокарпатських говорів (прийменникові конструкції)*, Ужгород 1972.
- Железняк Н., *Предложные конструкции в украинских восточнополюских говорах*: автореф. дис. ... канд. филол. наук, Киев 1989.
- Колодяжний А., *Прийменник: матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови*, Харків 1960.
- Мельничук О., *Історичний розвиток функцій і складу прийменників в українській мові* [в:] „Слов’янське мовознавство”, т. III, 1961, с. 124–194.
- Німчук В., *Синтаксичні функції прийменників* [в:] *Історія української мови: синтаксис*, А. Грищенко (відпов. ред.), В. Німчук, В. Русанівський, Г. Щербатюк, Київ 1983, с. 131–231.
- Німчук В., *Формування й розвиток прийменникової системи української мови* [в:] *Історія української мови: морфологія*, В. Німчук (відпов. ред.), А. Грищенко, М. Жовтобрюх, В. Русанівський, І.Чепіга, Київ 1978, с. 424–448.
- Слинько І., *Дослідження з історичного синтаксису української мови за пам’ятками XIV–XVIII ст.: (місцево-просторові звороти)*, Львів 1968.
- Тимченко Е., *Функції генитива в южнорусской языковой области*, Варшава 1913.

GRAMMATICAL MEANS FOR CHARACTERIZING STATIC DISTANT LOCATION IN WRITTEN RECORDS OF THE LOCAL DIALECT OF EASTERN POLYSSIA IN THE 17TH-18TH CENTURIES

The investigation of semantic-syntactic units of language is a current problem of modern linguistics. Many linguists in Ukraine and abroad investigate the question of the theoretical foundations and lingual specifics of locative semantics. The development of constructions which define the static location of an object near another one, and their semantic and structural variability are analyzed. Most attention is focused on constructions with the Ukrainian equivalents of the preposition **near** (**коло, около, подле, подли, ведле, близко, близ(ь), поблизу, возле, у**) and nouns in the genitive case. The functioning of these noun-prepositional constructions in the written records of the local dialect of eastern Polyssia in the 17th-18th centuries and the modern dialect is considered. The local dialect of eastern Polyssia still conserves archaic constructions.

Key words: local dialect of eastern Polyssia, preposition, noun, local noun-prepositional construction, static location.